काव्यम् अलङ्कारश्च (LL 112)

Programme : B.A. Sanskrit

Course Category: Core **Schedule of Offering: Semester 1**

Course Credit Structure: [4]

- **Lecture : 4 Hours per week**
- **Tutorial : None**
- **Practical: None**

Contact Hours per week: 4 Hours per week **Course coordinator: Dr. Anil Narayanan.N**

1. Introduction

संस्कृतभाषायाः साहित्यराशौ काव्यानि कविभिः, दार्शनिकैः, राजभिः, वैदिकाचारनिष्ठैः, रसिकैः इत्येवं सर्वैः अविप्रतिपत्त्या आद्रियन्ते । संस्कृतभाषाप्रवे शोऽपि काव्याध्ययनद्वारा एव क्रियते परम्परायाम् । प्रतिपाद्यवस्तुधर्मानुसारेण वैविध्यं भजन्तः तत्रत्याः प्रयोगाः भाषायाः सुन्दरं ललितं स्वरसं च रूपम् अध्येतॄणां परिचाययन्तीति तत्र कारणम् । इदं प्रयोजनं छात्राणाम् भाषायां व्युत्पित्सूनां भवति । अपरं च, अव्यहितान्दजनकतया काव्यानाम् उपादेयत्वं बुधैरुपगीयत एव । तदेवम् अनेकैः कारणैः उपादेयस्य कव्यस्य अध्ययनं B.A. संस्कृतम् इत्येतत्कार्यक्रमाङ्गतया छात्राणामत्र विधीयते ।

छात्राणां भाषाप्रवेशं मनसि निधाय सुगमाः स्वरसाश्च गद्यरूपाः पद्यरूपाश्च गन्थभागाः अत्र पाठ्यतया निवेशिताः । ततः काव्यशोभाकराणाम् अलङ्काराणामपि कतिपयानां परिचयः अत्र कार्यते येन छात्राणां काव्यतत्त्वावगमने पदन्यासो भविष्यति ।

2. Objectives

अयं पाठ्यक्रमः इमानि प्रयोजनानि उद्दिश्य कल्पितः –

- छात्राणां भाषायाः स्वरसस्वरूपस्य परिचयः
- अधीतानां सन्धि-कारक-विभक्त्यादीनां व्याकरणांशानां प्रयोगस्य दर्शनम्
- पद्ये गद्ये च अन्वयोपकारिणः पदक्रमस्य कल्पने सामर्थ्यावाप्तिः
- छात्रेषु स्वरसप्रयोगेषु सामर्थ्यवर्धनम्

- विविधानां काव्यप्रकाराणां सोदाहरणः परिचयः
- छात्रेषु काव्यरसास्वादने आसक्तेः वर्धनम्

3. Pre-requisites

संस्कृतभाषायाः सरलानां वाक्यानां स्थूलः परिचयः अत्र प्रवेशार्थं पर्याप्तो भवति ।

4. Readings

अत्र एकं निर्दिष्टं पुस्तकं नास्ति, किन्तु बहूनां पुस्तकानाम् उपयुक्ताः अंशाः अत्र संगृह्य निवेशिताः ।

5. Module-wise topics

Module 1: काव्यानां परिचयः **3**

Objectives:

- भारतीयवाङ्मये काव्यानां वैशिष्ट्यपूर्णस्य स्थानस्य अवगमनम्
- काव्यवाङ्मयस्य इतरेभ्यः विलक्षणत्वस्य परिचायनम्

Topics:

- काव्यं नाम किम्? सामान्याभिव्यक्तेः काव्याभिव्यक्तिः कथं भिन्ना भवति?
- कानि काव्याभ्यासस्य प्रयोजनानि? के अंशाः काव्यत्वकारकाः?
- काव्यभेदाः, प्रधानानि काव्यानि तत्प्रणेतारश्च

Readings:

Reading material for this module will be given prepared and provided by the course instructor, along with पदच्छेद, पदार्थ and अन्वय।

Module 2: पद्यकाव्यप्रवेशः (रामायणस्य द्वितीयः सर्गः, अन्ये च सरसाः श्लोकाः)
20

Objectives:

- छन्दोबद्धायाः पद्यरचनायाः परिचयः
- पद्यकाव्यानां वैशिष्ट्यस्य अवगमः
- अन्वयानुसारेण पदानां क्रमेण योजनस्य अभ्यासः

Topics:

- वाल्मीकेः तमसातीरगमनम्
- तत्र क्रौञ्चं हतमवलोकयतः वाल्मीकेः उत्पन्ना करुणा
- स्वमुखाद् निःसृतेन पादबद्धेन श्लोकेन वाल्मीकेः विस्मयः
- वाल्मीकेः स्वाश्रमं प्रति गमनम्

Module 3: प्रौढं पद्यकाव्यम् (रघुवंशस्य द्वितीयसर्गस्य चिताः 40 श्लोकाः) **18**

Objectives:

- विविधशब्दगुम्फितस्य पद्यकाव्यस्य परिचयः
- अनेकसमाससहितानां पदानां तदर्थानां च परिचयः
- विविधानां छन्दसां परिचयः

Topics:

- सूर्यवंशवर्णनम् (प्रथमसर्गात्)
- वसिष्ठस्योपदेशः (द्वितीयसर्गात्)
- सिंहदिलीपयोः संवादः
- नन्दिन्याः वरप्रदानम्

Readings:

Kale M.R., Raghuvaṁśa of Kālidāsa, Motilal Banarsidas

Module 4: गद्यकाव्यम् (कादम्बरीसंग्रहगतस्य शुकनासोपदेशस्य चिताः भागाः) **19**

Objectives:

- गद्यकाव्येषु विकीर्णानामपि पदानाम् अन्वयानुसारिणा क्रमेण योजनम्
- विविधानां पदानां विविधासु विभक्तिषु प्रयोगस्य परिशीलनम्
- लौकिकप्रयोगेभ्यः भिन्नानां काव्यप्रयोगाणाम् अवलोकनम्

Topics:

- उपदेशारम्भः

- लक्ष्म्याः चाञ्चल्यम्
- राजोपजीविनां दोषाः
- राज्ञां दोषाः

Readings:

Krishnamachariar, Kadambari Samgraha – Purvabhaga,

6. Pedagogy

अध्यापनं प्रायः प्रवचनरूपमेव भवति । तत्र सर्वस्याऽपि काव्यभागस्य पदच्छेदादि भिः सह सत्यामपेक्षायां भाषान्तरानुवादोऽपि कार्यते ।

7. Evaluation Pattern

• Student Submissions	:	20 %
• Class Participation through presentations	:	15 %
• Mid-term Examination	:	25 %
• End-Term Examination	:	40 %
Total	:	100